

02.15^α. Πώς κήκεν ο ναός του Αγίου Δημητρίου

Η γενέθλιά μας γη Σιάτιστα, που, όταν το όνομά της ακούεται από εκείνους που ζουν στην ξενιτιά, προκαλεί πόνο, γεμίζει τις καρδιές τους από τόσα συναισθήματα και τους υπενθυμίζει τόσες γλυκιές αναμνήσεις περασμένης ζωής και τους υπόσχεται την εκπλήρωση τόσων ονείρων και ελπίδων, έχει εμπέσει σε συμφορά αγιάτρευτη. Η μικρή αυτή της Δυτικής Μακεδονίας γωνιά, όπου το πρώτο είδαμε το φως του ηλίου και με την οποία εκ γενετής συνδεόμαστε με αρρήκτους δεσμούς στοργής, προβάλλει όψη ανίας και λύπης, περνάει μέρες σκληρής δοκιμασίας, μέρες γενικού πένθους, όπου την βύθισε απροσδόκητο δυστύχημα. Το παμφάγο πυρ, που τυχαία εξερράγη την 11 πρωινή ώρα της 13 Ιουλίου στα 1910 στο (233) μητροπολιτικό ναό του Αγίου Δημητρίου, δεν λυπήθηκε την ωραιότητα αυτού <και τη> μεγαλοπρέπειά του και σε διάστημα μονάχα μισής ώρας τον μετέβαλε σε τέφρα και σποδόν¹, χωρίς να κατορθωθεί η διάσωση και του ελαχίστου από τα τόσα κειμήλιά του. Ο λαός δεν είχε πού να εκκλησιασθεί, οι ιερείς στερούνταν και εκείνα που τους ήταν απόλυτα αναγκαία για την τέλεση της λειτουργίας. Φευ! Πόσο μεγάλη ήταν η καταστροφή! Μπροστά σε μία τέτοια καταστροφή τίνος καρδιά δεν <ράγισε> και τίνος μάτι έμεινε αδάκρυτο; Ο ναός εκείνος, που συγκέντρωνε ό,τι από την κτίση της Σιάτιστας πρόσφεραν η φιλοπατρία, η ευσέβεια και η γενναιοδωρία των τέκνων της, ο ναός εκείνος, που η Σιάτιστα καυχωμένη για τον πολυτελή και σπάνιο διάκοσμό του, για την καλλιτεχνική των αγίων εικόνων αξία και για την αρχαιότητα των ιερών αμφίων και σκευών του επιδείκνυε στους ξένους που την επισκέπτονταν ως ένα πολύτιμο κειμήλιο της αρχαίας της ευημερίας και αίγλης, αποτεφρώθηκε. Το ιερό εκείνο τέμενος, όπου οι πατεράδες μας και ημεείς τόσες φορές ζητήσαμε και βρήκαμε ανακούφιση από τον ζυγό της αμαρτίας, που πίεζε την ψυχή μας, ο ευκτήριος οίκος, στη στέγη (υπό τη σκέπη) του οποίου σε εποχή που μας έδερνε η απογοήτευση και απελπισία συνερχόμαστε και στέλναμε στον Ύψιστο τις θερμότερες ικεσίες, για να μας απαλλάξει από τον εθνικό εφιάλτη, και γεμίζαμε από θάρρος και ελπίδες, δεν υπήρχε πλέον. Η απώλειά του ως αφορά την καλλιτεχνία και αρχαιότητα είναι ανεκπλήρωτη (δυσαναπλήρωτη), αφού για δυο εικόνες άλλοτε προσφέρθηκαν πάνω από τρεις χιλιάδες λίρες και δε γυρίσαμε να τις ιδούμε². Η αγιογραφία του ήταν σπάνια, το τέμπλουμ (τέμπλο) του μοναδικό, τα άμφια και σκευή πολύτιμα. Τι ήτο το πετραχείλιο εκείνο [μέσα σε θήκη], στο οποίο ήταν κεντημένοι οι δώδεκα Απόστολοι; Θρηνούμεν και έχομε δίκαιο, γιατί γνωρίζομε ότι ό,τι το πυρ ή το ύδωρ, ο χρόνος ή η βάνδαλος χερ καταστρέφει δεν μπορεί κανένας να το αναπληρώσει και επομένως δεν περιμένομε να επανίδομε (ζαναδούμε) ό,τι χάσαμε. Για τούτο θρηνούμε, γιατί, ως αφορά το οικοδόμημα, (234) έχομε (είχαμε) πεποίθηση ότι η ευσέβεια των Σιατιστινών γλήγορα θα το ανήγειρε. Ναι, τη στιγμή της βαθιάς μας λύπης, της απεριγραπτής στενοχώριας μας συντελούνταν στα βάθη της καρδιάς μας μια ζύμωση από συναισθήματα, από την οποία ανέθορε (ξεπετάχτηκε)³ η εξέγερση του ζήλου και της φιλοτιμίας να μη υστερήσομεν από τους πατέρας μας στην ευσέβεια, να μη μείνομε οπίσω στη φιλοπατρία εκείνων. Και αποτέλεσμα της εξέγερσης αυτής ιδού η θεμελίωση του νέου ναού [ύστερα] από δύο [μόλις] χρόνια. Και έτσι μαρτυρείται ότι κληρονομήσαμε τις αρετές των πατέρων μας και φαινόμαστε σε κάθε στιγμή αντάξιοι απόγονοί τους.

(απόσπασμα από το έργο του Φίλιππου Ζυγούρη, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου – Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010.)

¹ Σποδός, στάχτη ζεστή, που περιέχει ακόμα κάρβουνα, συνώνυμο: χόβολη.

² Σχετική αναφορά για το θέμα αυτό βρίσκουμε στην εφημερίδα της Θεσσαλονίκης «**Νέα Αλήθεια**», 20 Ιουλίου 1910, σε δημοσίευμα με τίτλο: «**Η Σιάτιστα πενθεί**», που αναδημοσιεύεται στο βιβλίο του Α.Ν.Δάρδα, **Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Δημητρίου Σιάτιστας**, στη σελ. 64. Στο δημοσίευμα αυτό η προσφορά για την αγορά των δυο εικόνων φέρεται να είναι 6.000 λίρες.

³ **Ανέθορε**, γραμματικός τύπος του αρχαίου ρήματος αναθρώσκω= ξεπετιέμαι.